

ICD-11 Personlighedsforstyrrelser

Oplæg v. ICD-11 Symposium d. 17. marts 2023

Dansk Psykiatrisk Selskabs årsmøde, Hotel Legoland

Bo Bach, ph.d., specialist og supervisor i psykopatologi

Faglig leder v. Center for Forskning i Personlighedsforstyrrelser, Region Sjælland

Klinisk psykolog v. Psykiatrisk Klinik Slagelse

Lektor v. Syddansk Universitet

bbpn@regionsjaelland.dk

ICD-10 “Blue Book” (WHO, 1994, p. 20)

“[...] a new approach to the description of personality disorders is required.”

.... nu efter knap 30 års forskning og praksis er der en fundamental ny tilgang.

ICD-10
The ICD-10
Classification
of Mental and
Behavioural
Disorders

Clinical
descriptions
and diagnostic
guidelines

ICD-11

International Classification of Diseases for
Mortality and Morbidity Statistics
Eleventh Revision

ICD-10

ICD-11

Kategorier

F60.0 Paranoid

F60.1 Skizoid

F60.2 Dyssocial

F60.3 Emotionelt ustabil (borderline)

F60.4 Histrionisk

F60.5 Tvangspræget

F60.6 Ængstelig-Evasiv

F60.7 Dependent

F60.8 Anden type

F60.9 Uspecificeret

(Z73.1 Accentuerede personlighedstræk)

1. Personlighedsforstyrrelse (Ja/Nej)

10.Z Sværhedsgrad uspecificeret

2. Sværhedsgrad

(50.7 Personlighedsvanskeligheder)

10.0 **Let** Personlighedsforstyrrelse

10.1 **Moderat** Personlighedsforstyrrelse

10.2 **Svær** Personlighedsforstyrrelse

3. Tillægskoder (specifiers)

11.0 Negativ affektivitet

11.1 Tilbagetrækning

11.2 Dyssocialitet

11.3 Disinhibition

11.4 Anankasme

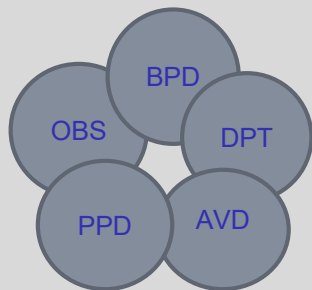
4. 11.5 Borderline mønster

ICD-10

ICD-11

Ko-morbiditet mellem kategorier af personlighedsforstyrrelser.

Ingen ko-morbiditet mellem kategorier af sværhedsgrad.

....ICD-11 i en nøddeskal

NONE ☐	DIFFICULTY ☐	MILD ☒	MODERATE ☐	SEVERE ☐	PERSONALITY DISORDER SEVERITY
NEGATIVE AFFECTIVITY ☒	DETACHMENT ☒	DISSOCIALITY ☐	DISINHIBITION ☐	ANANKASTIA ☐	PROMINENT DOMAIN FEATURES

**Borderline
mønster**

- Sværhedsgrad og omfang af forstyrrelse i funktioner der vedrører **aspekter af selvet**:
 - Stabilitet og sammenhæng i ens fornemmelse af identitet (f.eks. i hvilket omfang identitet eller fornemmelse af selv er varierende og selvmodsigende eller overdrevent rigtigt og fastlåst).
 - Evne til at fastholde en overordnet positiv og stabil fornemmelse af selvværd.
 - Realistisk syn på egne karakteristika, styrker og begrænsninger.
 - Kapacitet for målrettethed (evne til at planlægge, udvælge og realisere passende mål).
- Sværhedsgrad og omfang af **interpersonel dysfunktion** på tværs af forskellige kontekster og relationer (f.eks. parforhold, skole/arbejde, forælder-barn, familie, venskaber samt jævnaldrende og ligesindede):
 - Interesse for at engagere sig i relationer til andre.
 - Evne til at forstå og værdsætte andres perspektiver.
 - Evne til at udvikle og bevare nære og gensidigt tilfredsstillende relationer.
 - Evne til at håndtere konflikter i relationer.
- Omfang, alvorsgrad og kronicitet af emotionelle, kognitive og adfærdsmæssige **manifestationer af personlighedsdysfunktion**:
 - Emotionelle manifestationer:
 - Bredde og relevans af følelsesmæssig oplevelse og udtryk
 - Tendens til at være følelsesmæssigt over- eller underreaktiv.
 - Evne til at genkende og vedkende vanskelige eller uønskede følelser hos sig selv (f.eks. vrede og tristhed).
 - Kognitive manifestationer:
 - Realistisk situationel og interpersonel vurdering, specielt under stress.
 - Evne til at træffe passende beslutninger i usikre situationer.
 - Passende stabilitet og fleksibilitet i overbevisninger.
 - Adfærdsmanifestationer:
 - Fleksibilitet i at kontrollere impulser og tilpasse adfærd baseret på situationen og under hensyntagen til konsekvenser.
 - Passende adfærdsmæssige reaktioner på intense følelser og stressfyldte omstændigheder (f.eks. tilbøjelighed til selvskade eller vold).
- Omfanget af i hvor høj grad dysfunktion inden for de ovennævnte funktionsområder er forbundet med **lidelse eller funktionsnedsættelse**, hvad angår personlig, familiemæssig, social, uddannelsesmæssig, beskæftigelsesmæssig eller andre væsentlige funktionsområder.

Personlighedsfunktion

Aspekter af selvet

- Identitet (for løs eller fast)
- Selvværd (for lavt eller højt)
- Selvopfattelse (styrker og svagheder)
- Måltethed (for løs eller fast)

Interpersonel funktion

- Engagement i relationer (undgåelse eller higen)
- Perspektivtagning (for lidt eller for meget)
- Stabile gensidige relationer (giver eller tager)
- Konflikthåndtering (submissiv eller aggressiv)

Manifestationer

Følelser

- Oplevelse og udtryk
- Over- eller underreaktiv
- Genkende egne følelser

Kognitivt

- Realitetstestning
- Beslutningstagning
- Overbevisningers stabilitet og fleksibilitet

Adfærd

- For lidt/meget impulskontrol
- Selvskade
- Aggression mod andre

Global psykosocial funktionsnedsættelse og/eller lidelsespres

Personlig, familiemæssig, social, uddannelsesmæssig, beskæftigelsesmæssig eller anden væsentlig funktion

Let	Moderat	Svær
Påvirker kun nogle af selvets funktioner (f.eks. selvværd) eller alle funktioner i mildere grad.	Påvirker adskillige aspekter af selvets funktioner (f.eks. både selvværd, identitet og målrettethed).	Svær påvirkning af stort set alle aspekter af selvets funktioner. Selvbilledet kan f.eks. være svært ustabilt eller styret af selvforagt, ekstrem rigiditet eller selv-overvurdering.
Problemer i mange interpersonelle relationer, mens nogle relationer og roller fungerer.	Betydelige problemer i de fleste interpersonelle relationer og roller.	Alvorlige problemer i stort set alle relationer hvor evne eller villighed til sociale eller arbejdsmæssige roller er svært kompromitteret eller fraværende.
Nogle relationer kan være præget af distance, periodiske småkonflikter, dependens og konfliktundgåelse (f.eks. er eftergivende i en grad, som er forbundet med visse omkostninger for personen selv).	Eksisterende relationer kan være præget af hyppige, alvorlige eller eksplosive konflikter eller de kan være meget ensidige (f.eks. at personen er stærkt dominerende eller meget underdanig).	De relationer der måtte være mangler gensidighed eller er overfladiske, ekstremt ensidige, ustabile eller særdeles konfliktfyldte, ofte i en sådan grad at de bliver voldelige.
Under stresspåvirkning kan der være nogen forvrængning i personens situationelle og interpersonelle vurdering (f.eks. katastrofetanker), men realitetstestningen forbliver typisk intakt.	Under stresspåvirkning kan der forekomme lette dissociative tilstande eller psykoselignende overbevisninger eller opfattelser (f.eks. paranoide ideer).	Under stresspåvirkning kan der ofte forekomme dissociative tilstande eller psykoselignende overbevisninger eller opfattelser (f.eks. ekstremt paranoide reaktioner)
Typisk ikke forbundet med væsentlig skade mod selv eller andre.	Nogle gange forbundet med skade mod selv eller andre.	Ofte forbundet med skade mod selv eller andre.

Hvordan vil du beskrive dig selv som person før
(SYMPTOMER PÅ LIDELSE)?

HVIS PATIENTEN IKKE KAN SVARE, SÅ GÅ VIDERE.

Hvordan tror du, andre ville beskrive dig som person
før (SYMPTOMER PÅ LIDELSE)?

Hvem har været de vigtige personer i dit liv?

HVIS KUN FAMILIE NÆVNES: Hvad med venner?

Hvordan har dit forhold til dem været?

Oplever du, at den måde, du normalt reagerer eller
opfører dig på, har givet dig problemer med nogen?
(Hjemme? I skolen? På arbejdet? På hvilken måde?)

I hvor høj grad føler du, at det er lykkedes dig at få de
ting i livet, som du gerne vil have, fx et godt parfor-
hold, en tilfredsstillende karriere eller nære venner?

Hvad laver du i din fritid?

Hvem bruger du din fritid sammen med?

Hvis du kunne ændre på din personlighed, hvordan
ville du så gerne være anderledes?

Selv

Andre

Selv

Andre

Selv

SCID-5-PD

Guide til SCID-5-PD

Struktureret klinisk interview til DSM-5® –
personlighedsforstyrrelser

Michael B. First
Janet B. W. Williams
Lorna Smith Benjamin
Robert L. Spitzer

På dansk ved Bjørn Nake
Med dansk bidrag af
Bo Bach
Cecilie Westergaard Olsen
Erik Simonsen
Mickey Toftkjær Kongerslev

 hogrefe

Problemer med regulering af selvværd

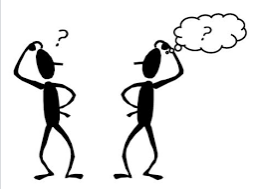
Let PF	Moderat PF	Svær PF
Eksempel Har svært ved at komme sig oven på oplevelser der giver “hak i selv-tilliden”.	Eksempel Har betydelige problemer med at bevare et positivt selvværd – eller – har et urealistisk højt selvværd.	Eksempel Har et meget urealistisk selvbillede som typisk også er meget ustabilt eller modsætningsfyldt.

Problemer med målrettethed

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Evne til at sætte sig passende mål og arbejde hen imod dem er kompromitteret, og der er problemer med at håndtere selv mindre modgang.	Giver let op ved modgang grundet emotionel dysregulering. Eller forfølger insisterende mål, hvor der ingen chance er for succes.	Er stort set ude af stand til at sætte og forfølge realistiske mål.

Problemer med intimitet og gensidighed

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Manglende gensidighed f.eks. i form af dependens, hvor personen er eftergivende i en grad, som er forbundet med visse omkostninger for personen selv.	De relationer der måtte eksistere kan være meget ensidige. Eksempelvis stærkt dominerende eller meget underdanig.	I det omfang der findes relationer, mangler disse gensidighed og er overfladiske, ekstremt ensidige og ustabile.

Problemer med konflikthåndtering

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Periodiske eller hyppige småkonflikter der ikke fører til brud. Eller konfliktundgåelse/eftergivenhed i en grad, som er forbundet med visse omkostninger for personen.	Tendens til mere hyppige, alvorlige og eksplosive konflikter	I det omfang der findes relationer, er de særdeles konfliktfyldte ofte så de bliver voldelige.
DO YOU WANT TO BE RIGHT OR DO YOU WANT TO BE HAPPY? 		

Emotionelt: Følelsesregulering

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Har besvær med at tolerere vanskelige følelser	Udviser problemer med at regulere følelser - bliver ofte oprevet og opgivende.	Har alvorligt besvær med at regulere og udtrykke følelser. <i>Eks.</i> Har ekstreme problemer med at anerkende vanskelige eller uønskede følelser (f.eks. vrede, tristhed)

Kognitivt: Situationel og interpersonel vurdering ("realitetstestning")

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Nogle forvrænginger under stress. Realitetstestning forbliver intakt.	Udtalte forvrængninger under stress. Der kan forekomme let dissociation eller psykose-lignende overbevisninger eller perceptioner (f.eks. paranoide reaktioner).	Ekstreme forvrængninger under stress. Der forekommer ofte dissociation eller psykose- lignende overbevisninger eller perceptioner (f.eks. paranoide reaktioner).

Adfærd: Skade mod selv eller andre

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Almindeligvis ikke forbundet med skade mod selv eller andre.	Nogle gange forbundet med skade mod selv eller andre.	Ofte forbundet med skade mod selv eller andre.

Psykosocialt: Sociale og arbejdsmæssige roller

Let PF	Moderat PF	Svær PF
Nogle sociale og arbejdsmæssige roller udleves.	De fleste sociale og arbejdsmæssige roller er kompromitteret i nogen grad.	Evne og villighed til at udleve sociale og arbejdsmæssige roller er fraværende eller svært kompromitteret .

Global bestemmelse af sværhedsgrad m. specification af trækdomæner

1. **Personlighedsforstyrrelse** (Ja/Nej)
10.Z Sværhedsgrad uspecificeret
2. **Sværhedsgrad**
(50.7 Personlighedsvanskeligheder)
10.0 **Let** Personlighedsforstyrrelse
10.1 **Moderat** Personlighedsforstyrrelse
10.2 **Svær** Personlighedsforstyrrelse
3. **Tillægskoder (specifiers)**
11.0 Negativ affektivitet
11.1 Tilbagetrækning
11.2 Dyssocialitet
11.3 Disinhibition
11.4 Anankasme
4. 11.5 Borderline mønster

Vigtig diagnostisk opmærksomhed

- "Denne liste over eksempler er *ikke* udtømmende, og skal *ikke* forstås som at alle vil gøre sig gældende hos den enkelte."
- Karakteristika og eksempler er *ikke* absolutte:
 - "er typisk" (men ikke altid)
 - "kan forekomme"
 - "forekommer ofte"
 - "ofte forbundet med"
- Undgå "kriterie-tælleri", men vurder helheden ("gestalten").
- Må *ikke* kunne forklares bedre af anden persisterende tilstand/forstyrrelse (f.eks. **autismespektrum**, skizotypi, kompleks PTSD, cyklotymi).

TAK FOR AT LYTTE!

Sværhedsgrad

- Personality Disorder Severity ICD-11 (PDS-ICD-11) scale – Patient-Report Form
- Personality Disorder Severity ICD-11 (PDS-ICD-11) scale – Clinician-Rating Form

Trækdomæner

- Personality Inventory for ICD-11 (PiCD) – Self-Report og Informant-Report
- Personality Inventory for DSM-5 and ICD-11 – Brief Form – Plus – Modified (PID5BF+M)
- Five-Factor inventory for ICD-11 (FFiCD) – Self-Report

Bo Bach, ph.d., specialist og supervisor i psykopatologi

Faglig leder v. Center for Forskning i Personlighedsforstyrrelser, Region Sjælland

Klinisk psykolog v. Psykiatrisk Klinik Slagelse

Lektor v. Syddansk Universitet

bbpn@regionsjaelland.dk

REGION SJÆLLAND

PSYKIATRIEN

- vi er til for dig

